

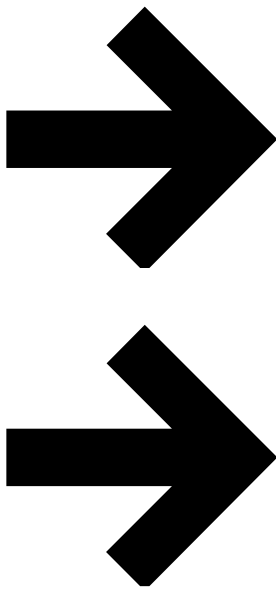
En el cinquantenari de la publicació de *La Catalogne dans l'Espagne moderne*, de Pierre Vilar

Olga López Miguel

Adjunta a la Direcció Tècnica

Vicepresidenta del Centre d'Estudis d'Història Moderna

Pierre Vilar (1988-1996)

El passat mes de maig, en el decurs d'una animada conversa sobre projectes del museu, l'historiador Carlos Martínez Shaw va assenyalar una efemèride i va formular una proposta que va esdevenir, per a la redacció d'aquesta revista, gairebé un compromís ineludible. L'efemèride: l'any 2012 s'acomplia el cinquantè aniversari de la publicació de l'obra de Pierre Vilar *La Catalogne dans l'Espagne moderne. Recherches sur les fondements économiques des structures nationales*.¹ La proposta: dedicar unes línies a rendir reconeixement a la transcendència d'aquesta recerca en el context de la història marítima catalana.

Assumit amb gosadia el repte, ens hem capbussat en la lectura de les paraules que altres historiadors amb més coneixement i criteri han compost per valorar la importància de l'historiador i l'obra. Així, doncs, els comentaris que hi trobareu tot seguit responen a la voluntat de compartir amb els lectors el que altres veus més autoritzades han manifestat sobre la figura de Pierre Vilar, la seva visió de l'ofici d'historiador i les seves aportacions tant en el camp de la reflexió teòrica com en el terreny de la recerca històrica.

L'obra d'investigació de Pierre Vilar s'ha convertit, les últimes quatre dècades, en l'origen de les investigacions econòmiques i socials que s'han dut a terme sobre la història de la Catalunya moderna. [...] la seva obra magna, *Catalunya dins l'Espanya moderna*, ha esdevingut, des que va aparèixer en francès el 1962 i la posterior publicació en català al cap de dos anys, un veritable referent historiogràfic en constituir-se en un model teòric, metodològic i interpretatiu.

Amb aquestes paraules rotundes, Roberto Fernández inicia el capítol "Comerç i comerciants", de l'obra col·lectiva, publicada el 2006, que glosava les aportacions de l'historiador francès a la història de Catalunya.²

En efecte, si s'atén a la producció historiogràfica de les darreres dècades, aquesta afirmació resulta incontrovertible.³ I no només per a l'àmbit català. L'homenatge organitzat per la Universitat de Lleida, el 1984, va aplegar historiadors de tot l'estat que van posar de manifest, a través de llurs aportacions, la influència de Vilar en la historiografia peninsular.⁴

Pel que fa a la història marítima, aquesta disciplina permanentment en vies de definició, però a la qual ningú li pot negar avui el caire d'història total, les pàgines dedicades a l'estudi de "l'estructura del capital comercial o el mecanisme del guany mercantil" i, molt especialment, el capítol dedicat a "La barca" representen la pedra de toc per a la progressiva configuració al nostre país d'una disciplina fins aleshores marcada pel pes de la història naval per damunt d'altres aspectes del passat marítim de les societats, per l'aïllament i la desconexió respecte a altres temes de recerca a causa d'una especificitat mal entesa i per l'absència d'una mirada més analítica, més crítica i reflexiva que superés la mera "literatura" descriptiva.

Del valor de les interpretacions que Vilar aporta en aquest terreny de la història en dona compte detallat Roberto Fernández en el text abans esmentat. Però la transcendència de l'obra vilariana no rau només en el què, sinó també en el com. La concepció de "l'ofici d'historiador" que Pierre Vilar va defensar i va practicar al llarg de tota la seva trajectòria és, segurament, el llegat més important que ha transmès a les generacions d'historiadors que l'han seguit. És l'herència més preuada que cal conservar i fer present.

La seva és una concepció construïda des de l'honestat, el compromís i la visió crítica. Ell mateix ho manifesta obertament en les paraules recollides en l'article "Re-cuerdos y reflexiones sobre el oficio de un historiador":

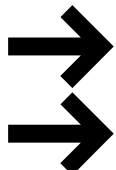
Aproveché pues esta confrontación para distinguir, en los historiadores, tres actitudes posibles: 1. Llamar-se objetivo cuando uno se sabe partidario es deshonesto, 2. Creerse objetivo cuando se es partidario es tonto o ingenuo, con diversos grados de ingenuidad, 3. Saberse partidario (porque todo el mundo lo es en mayor o en menor grado) y explicar claramente cómo esto ha orientado los análisis, dejando al lector el cuidado de apreciarlos.⁵

Pedro Ruiz Torres, a l'article publicat amb motiu del traspàs de Vilar,⁶ comenta aquestes paraules de forma contundent:

Semejante reconocimiento de uno mismo y de todo aquello que condiciona la investigación histórica que

realiza –las ideas políticas, las creencias, las simpatías y antipatías por unos u otros sujetos individuales o colectivos– es una lección de honestidad si pensamos, por contraste, en tantos dogmáticos de la historia con sus respectivas "verdades objetivas". Comporta, desde luego, una defensa del historiador comprometido, frente al manido recurso de exigir apoliticismo a una práctica indisoluble, por mucho que se pretenda lo contrario, de la esfera social donde se ejerce. Sin embargo, nada más lejos de la intención de Pierre Vilar, como él mismo nos dice, que ir más allá de esa actitud de compromiso cívico para reeditar una historia de simpatías y antipatías políticas, una historia de manipuleísmos y estereotipos, frente a la cual, nos confiesa, siempre ha sentido una gran desconfianza.

La història de Pierre Vilar és també una història curiosa, plena de rigor, exquisida. Una anàlisi que transita permanentment del pla teòric a l'empíric, de la formulació de les hipòtesis a l'anàlisi de les dades –Fernández ens parla d'una “immersió fecunda en les diverses sèries documentals” i d’“un Vilar amb vestit de comptable [que] analitza els llibres d'esborrany, de major, de comptes varis per establir un primer paradigma representatiu, del qual extreu bona part del model que li servirà per interpretar el funcionament del capital comercial català del Set-cents”⁷.

Rosa Congost explicita:

per entendre la seva concepció de la història, per comprendre la seva metodologia de treball, no hem de separar mai els seus llibres de “teoria” dels seus treballs d'investigació històrica. [...] L'historiador que sent la necessitat d'explicar amb tant de detall i passió com ha arribat a confeccionar la seva obra, com ho fa Vilar en la introducció de *Catalunya dins l'Espanya moderna*, és un historiador –no un metodòleg–. Però és un historiador amb una metodologia que no admet la dissociació entre investigació empírica i reflexió teòrica. No podem valorar la seva Catalunya si no valorem l'esforç intel·lectual que ha inspirat cadascuna de les seves línies i estadístiques.⁸

Per últim, un apunt molt més personal. Els qui vàrem tenir la fortuna de conèixer el mestre i compartir amb ell converses (en el meu cas, a través del Centre d'Estudis d'Història Moderna Pierre Vilar, entre 1986 i 1996) subcriuran amb mi les paraules que Carlos Martínez Shaw –que també fou president del Centre– publicà a la necrològica *Pierre Vilar, historiador y maestro de historiadores*, que va aparèixer a *El País* el 15 d'agost de 2003:

El maestro recibió en España casi todos los reconocimientos posibles [...]. Y, sin embargo, siempre seguiremos en deuda con uno de los mayores historiadores y uno de los mejores hispanistas del siglo xx, que fue además *le maître à tous*, maestro de todos en historia, en compromiso y en humanidad.

Ens agradaria molt que aquest no fos l'únic record d'una data cabdal per a la historiografia catalana i espanyola.

■ NOTES

1. VILAR, Pierre (1962), *La Catalogne dans l'Espagne moderne; recherches sur les fondements économiques des structures nationales*, París: S.E.V.P.E.N. La primera edició en català va aparèixer dos anys més tard, traduïda per Eulàlia Duran i amb un pòrtic redactat per Agustí Duran i Sampere: VILAR, Pierre (1964-1968), *Catalunya dins l'Espanya moderna: reflexions sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals*, Barcelona: Edicions 62.

2. FERNÁNDEZ, Roberto (2006), “Comerç i comerciants. La funció històrica del capital en la Catalunya del Set-cents”, a Joaquim ALBAREDA [et al.], *Pierre Vilar i la història de Catalunya*. Barcelona: Base, 129.

3. El mateix autor recull un conjunt de referències bibliogràfiques de les recerques desenvolupades a partir de l'obra de Vilar que fan inqüestionable aquesta valoració. Vegeu les pàgines 152-156, especialment les notes a peu de plana.

4. Les aportacions dels participants a l'acte esmentat van ser recollides a FERNÁNDEZ, Roberto (ed.) (1985): *España en el siglo xviii. Homenaje a Pierre Vilar*. Barcelona: Crítica.

5. VILAR, Pierre (1988), “Recuerdos y reflexiones sobre el oficio de un historiador”, *Manuscrits*, 1988, núm. 7, 12.

6. RUIZ TORRES, Pedro (2004), “Pierre Vilar y la Historia”, *Ayer*, 2004:53, 243.

7. FERNÁNDEZ (2006), 147-148.

8. CONGOST, Rosa (2006), “La història, raonada, en construcció”, a ALBAREDA, Joaquim (2006), 29.

